

KIZILÇULLU KÖY ENSTİTÜSÜ: KURULUŞUNDAN İLK MEZUNLARINA

Melih TINAL*

ÖZET

Demokratikleşme, aydınlanma, tam bağımsızlık ve ekonomik gelişmeyi amaçlayan Türk Eğitim Devrimi, bu amaçlara ulaşabilmek için öğretmen yetiştirmeye özel bir önem verdi. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu takip eden yıllarda, nüfusun %80 gibi bir oranla köylerde yaşıyor olması, bu konudaki önceliğin köy öğretmeni yetiştirme projelerinde yoğunlaşmasına neden oldu. Devrimin toplumsallaşması sürecinde, köyün ilköğretim sorunuyla birlikte, ekonomik ve sosyal yaşamını da canlandırabilmenin amaç olarak belirlendiği Köy Enstitüleri 17 Nisan 1940 tarihinde kabul edilen 3803 no'lu yasa ile kuruldu. Yasa gereği, 1937 yılında kurulmuş olan İzmir-Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu'nun da aralarında bulunduğu eğitim yurtları Köy Enstitülerine dönüştürüldü. Bu makalede Kızılçullu Köy Enstitüsü ilk mezunlarını verdiği 1942 yılına dek ele alınmıştır. 1942 yılı aynı zamanda enstitünün kurucu müdürü olan M. Emin Soysal'ın görevden alındığı tarihtir.

Anahtar Kelimeler: Köy enstitüsü, eğitim, İzmir, Türk Eğitim Devrimi, Kızılçullu.

Kızılçullu Village Institute: From Its Establishment to First Graduates

ABSTRACT

The Turkish Educational Revolution which aimed at democratization, enlightenment, full independence and economic development has given special importance to training teachers to fulfill these objectives. The fact that nearly %80 of the population lived in rural areas in the years following the foundation of the Turkish Republic prioritized the village teacher training projects. In the process of socialization of the revolution, the Village Institutes were founded by the law numbered 3803 on 17 April 1940 aiming at solving the primary education problem of the villages as well as fostering economic and social life. According to the law, several educational institutions were transformed to Village Institutes including İzmir-Kızılçullu Village Teachers' School which was founded in 1937. In this article, Kızılçullu Village Institute is analyzed until the year 1942 when it gave its first graduates. 1942 is also the year when the founding director of the institute M. Emin Soysal was removed from the office.

Key Words: Village institute, education, İzmir, Turkish Educational Revolution, Kızılçullu.

1. GİRİŞ

Köy okullarının amaçları ile bu amaçların gerçekleşmesini sağlayacak olan programların ve öğretmenlerin niteliği üzerinde yaşanan arayışlar, Türk eğitim tarihi sürecinde üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur. Aslında köyün ve köylünün eğitim yoluyla kalkındırılması projesi geçmişi İkinci Meşrutiyet Dönemine kadar uzanan tartışmaların bir ürünüdür. 1912'de, Üsküp Darülmualimi öğretmenlerinden Ahmet Tefik Bey, aynı okulun yayın organı olan *Yeni Mektep* dergisinde yayınlanan bir makalesinde öğretmen yetiştiren okullarda görev yapan öğretmenlerin gerekli ziraat bilgilerine sahip olması ve köyde ya da köy yakınlarında çiftlik okulları kurulması üzerinde durmuştur.

* Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına

İkinci Meşrutiyet döneminin önemli simalarından biri olan Ethem Nejad da *Yeni Fikir* dergisinde tarım eğitimi konusunu sıkça işlemiştir. Ethem Nejad'a göre rüştiyeleri de içine alacak 6 yıllık okulların son 2 yılında, bölgenin özelliklerine göre tarım, sanat ve ticaret gibi alanlara ağırlık verilerek, bölgenin kalkınmasına katkı sağlayabilecek uzmanlar yetiştirilmelidir¹. Yine aynı konuyla ilgili bir başka düşünce, 1914 yılında, Kastamonu Mebusu İsmail Mahir Efendi tarafından dile getirilir. İsmail Mahir Efendi, Mecliste yaptığı konuşmada, kız ve erkeklere ayrı ayrı olmak üzere yatılı okullar açılmasını, kız okullarında dokumacılık, aşçılık, dikişçilik; erkek okullarında ise tamamıyla ziraat derslerine ağırlık verilmesini, bu derslere ek olarak okutulacak öğretmenlik meslek dersleriyle de köy için ideal öğretmen tipinin yetişmiş olacağını savunmuştur². İkinci Meşrutiyet döneminde dile getirilen bu düşünceler Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durum nedeniyle yaşama geçirilememiştir. Ardı ardına yaşanan savaşlar ve devletin ekonomik güçsüzlüğü tam anlamıyla bir eğitim reformu olarak nitelenebilecek olan bu düşüncelerin hayata geçirilmesine fırsat vermemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk, henüz Kurtuluş Savaşı sona ermeden, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada; Türkiye'nin gerçek sahibinin gerçek üretici olan Türk köylüsü olduğunu, bu nedenle herkesten çok refah, saadet ve zenginliği onların hak ettiğini belirtmiştir. TBMM Hükümeti'nin uygulayacağı ekonomik politikalar ile bu amacı gerçekleştireceğini ve yaşanan felâketlerin tek nedeninin Türk köylüsünün geri bırakılması olduğunu ifade ederek Türk Devrimi'nin köy ve köylüye yönelik temel politikasının ne olacağını ortaya koymuştur³. 17 Şubat 1923'de toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde kabul edilen köylünün eğitilmesi ve köyün kalkınmasına ilişkin kararlar, belirlenen siyasetin öncelikli olarak uygulanacağını bir göstergesiydi. Kongrede kabul edilen esaslara göre; köylülerin ziraat bilgisini arttırmak amacıyla onlara konuyla ilgili yayınların ulaştırılması, eğitim kurumlarında tarım ve sanayi alanlarında uygulamalı derslerin yer alması, köy ilkokullarının 5 dönümlük araziye, ahıra, kümese ve arıcılık için gereken donanımına sahip kılınması kararlaştırıldı⁴. 1920'li yıllarda Türk eğitim sisteminin modern dünyanın standartlarına kavuşturulabilmesi için değişik ülkelerden yabancı uzmanlara raporlar hazırlanmış, yurtdışına öğrenciler gönderilmiş ve yurtdışında yayınlanmış eserlerin çevirileri yapılmıştır. Türkiye'ye çağrılarak bir rapor hazırlaması istenen uzmanlardan ilki dünyaca ünlü Amerikalı eğitim bilimci John Dewey olmuştur. Dewey,

¹ İsmail Hakkı Tonguç, *Canlandırılacak Köy*, İstanbul, 1947, s.180-181; Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2008*, Ankara, 2008, s.296-297.

² İlhan Başgöz, *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995, s.42.

³ Niyazi Altunya, *Köy Enstitüsü Sisteminin Düşünsel Temelleri*, Ankara, 2000, s.14.

⁴ A. Afetinan, *İzmir İktisat Kongresi, 17 Şubat-4 Mart 1923*, TTK Yayınları, Ankara, 1989, s. 21-22.

Melih TINAL

hazırlamış olduğu raporun köy okullarına ilişkin bölümünde, bu okullarda uygulanacak programın çevrenin ekonomik etkinlikleri göz önüne alınarak hazırlanması ve okulların köy yaşamıyla sıkı ilişki içinde olması gereğine işaret etmişti⁵.

Mustafa Necati Bey'in Maarif Vekilliği döneminde köy öğretmeni yetiştirmek amacıyla, Kayseri Zincirdere ve Denizli'de iki *köy muallim mektebi* açılmıştır. Ancak, bu okullardan mezun olan öğretmenlerin kentli olmaları nedeniyle köy yaşamına uyum sağlayamayarak ilk fırsatta kentlere geri dönmeleri, okulların geleceğiyle ilgili tartışmaları beraberinde getirmiş ve soruna çözüm bulabilmek amacıyla açılan bu iki *köy muallim mektebi* 1 Eylül 1932 tarihinde kapatılmıştır⁶. 1933 yılında Reşit Galip'in Maarif Vekilliğine getirilmesiyle, tarım ve sağlık vekâletlerinin de temsilcilerinin yer aldığı *Köy İşleri Komisyonu* kurulur. Komisyonun hazırladığı rapora göre yeni köy öğretmeni köyün yüzünü ve ekonomik yaşantısını da değiştirmelidir. Yine bu dönemde köy öğretmenleri, köylünün ekonomik, ziraî, sıhî ve toplumsal gelişimi için neler yapabilecekleri konusunda, Ankara, İzmir, Adana ve Bursa'da 40 günlük kurslara tabii tutulmuşlardır⁷.

Saffet Arıkan'ın Kültür Bakanı⁸ olduğu dönemde, askerliğini çavuş olarak yapmış olan kişilerden, köy öğretmeni olarak yararlanma yoluna gidildi. Amaç nüfusları öğretmen gönderilemeyecek kadar az olan köylerin öğretmen sıkıntısını gidermekti⁹. 1936 yılı Mayıs ayında, İzmir Milli Eğitim Müdür

⁵ Hüseyin Bal, “*Türk Modernleşmesinde Eğitim Kurumu, Mustafa Necati ve John Dewey*”, Ölümünün 80. Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum Bildirileri 2-3 Ocak 2009, İzmir, 2009, s.82.; Türkân Çetin, “*Cumhuriyet Döneminde Köycülük Politikaları: Köye Doğru Hareketi*”, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1998, s. 215; Başgöz, Türkiye'nin Eğitim..., s.137.

⁶ Serhat Süral-Hüseyin Kıran, “*Köy Enstitüleri Öncesi Öğretmen Yetiştirme Denemeleri (Denizli Köy Muallim Mektebi Örneği)*”, Ölümünün 80. Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum Bildirileri 2-3 Ocak 2009, İzmir, 2009, s. 249-250.

⁷ Başgöz, Türkiye'nin Eğitim..., s.161-162; Söz konusu kurslardan biri 21 Temmuz 1933 tarihinde İzmir'de düzenlendi. Kursa katılan 65 öğretmen zeytin ve zeytincilik deneyimi için Edremit ve Ayvalık'a, Köy işleri için Kemalpaşa'ya, İncir, pamuk ve meyve deneyimi için Aydın, Denizli ve Isparta'ya, genel tarım bilgileri için Ödemiş ve Tire'ye götürülerek uygulamalı eğitimden geçirilmişlerdir. Anadolu, Sayı no:5663, 21 Temmuz 1933.

⁸ Maarif Vekâleti'nin ismi 1930'lu yılların ortasında yaşanan dilde öztürkçeleştirme çabalarının sonucu olarak, 10 Haziran 1935 tarih ve 2773 sayılı kanun ile Kültür Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Ahmet Demirel, “*1930'lu Yıllarda Bir İsim Değişikliği: Maarif Vekâleti/Kültür Bakanlığı*”, Tarih ve Toplum, Cilt:39, Sayı:234, İstanbul, Haziran 2003, s.32.

⁹ Süleyman Edip Balkır, *Eski Bir Öğretmenin Anıları 1908-1940*, İstanbul, 1998, s.14; Bu dönemde yaşanan diğer bir gelişme de pedagoji uzmanı Halil Fikret Kanad'ın Kurun

Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına

Yardımcısı Rauf İnan, Ankara İlköğretim Müfettişi Emin Soysal, Edirne Başöğretmenlerinden Murat Özgün, Germencik Başöğretmeni Mehmet Tuğrul, Ankara Başöğretmenlerinden Necati Öngay, Bucak Başöğretmeni Tahsin Gülöksüz ve Tekirdağ İlköğretim Müfettişi M. İlhan Görkey, eğitimci denemesi ve uygulanacak öğretim programı üzerinde kararlar almak üzere toplandı. Toplantıyı İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç düzenlemişti. Tonguç'un toplantıda yaptığı konuşmaya göre; askerliğini onbaşı ve çavuş olarak yapmış kişiler 6 aylık bir kurs sonrasında nüfusu 250'den az köylerdeki 3 sınıflı okullarda görev yapacaktı¹⁰. İlk eğitimci kursu Eskişehir-Mahmudiye'de açıldı. Sistemin yasal dayanağı olan kanun ise, 24 Nisan 1937 tarihinde, *Köy Eğitimci Kanunu* adı ile çıkarıldı¹¹. Milli Eğitim Bakanlığı'nı olduğu kadar Tarım Bakanlığı'nı da ilgilendiren bu kanun kent ve köy arasındaki uçurumun kapanmasını öngörüyordu¹². Köy eğitimci denemesindeki olumlu sonuçlar, köy enstitülerinin kuruluşu öncesinde başka bir denemeyi; Kızılçullu ve Çifteler Köy Öğretmen Okullarının doğuşunu sağladı.

2. KIZILÇULLU KÖY ENSTİTÜSÜ'NÜN KURULUŞU

a-Kızılçullu Köy Enstitüsü Binası

İzmir'de Osmanlı Devleti bünyesindeki unsurlar ya da diğer devletlerin girişimlerinden daha geç tarihlerde eğitim kurumları açan Amerikalıların, 1891'de Alexander Mc Lachlan'ın kurucu müdürlüğünde¹³ *American Collegiate Institute For Boys* adıyla açtıkları okul¹⁴, 1911 yılında Kızılçullu (Şirinyer) deki yeni binasına taşındı¹⁵. Kızılçullu'daki yeni bina için gereken 600.000 Osmanlı altını Kenedy isimli bir Amerikalı misyoner tarafından sağlanmıştı¹⁶.

gazetesinde yayınlanan yazılarıydı. Emin Soysal'a yakınlığı ile bilinen Kanad, yazılarında köy öğretmen okullarının kent merkezlerinden uzakta, tarım ve hayvancılık için uygun arazide kurularak, bünyelerinde demircilik, marangozluk gibi derslerin bulunmasını ve deneyim köylerine sahip olmalarını savunmuştur. Kurun, Sayı no:6180-118/6181-119/6182-120/6183-121, 24-27 Mart 1935; Emin Soysal, Köy Enstitülerinin Tarihçesi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü, Bursa, 1943, s.22.

¹⁰ Engin Tonguç, Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı Tonguç, (Yaşamı, Öğretisi, Eylemi) Birinci Kitap, Güldikenli Yayınları, Ankara, 1997, s.279-280.

¹¹ İsmail Hakkı Tonguç, Canlandırılacak..., s.494.

¹² Elif Ekin Akşit, "Halk Eğitiminin Başarısı ve Başarısızlığı", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt:6, Sayı:12, İstanbul, 2008, s.384.

¹³ Feyyaz Erpi, Buca'da Konut Mimarisi, 1838-1934, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 1987, s. 20.

¹⁴ Osman Öndeş yayın aşamasında olan *Asıl Efendiler* adlı çalışmasında, Alekxander Mc Lachlan'ın anılarına dayanarak, kolejin açılışıyla ilgili şu açıklamaya yer vermiştir: "Okulun tanıtımı için "American Boys School" başlığını taşıyan broşürler hazırlanmıştı. Bunlar demiryolu istasyonlarında ve trenlerde dağıtıldı. Okulun kuruluş sürecinde hedef öğrenci kitlesi Ermeni ve Rum çocuklarıydı."

¹⁵ Rauf Beyru, 19. Yüzyılda İzmir'de Yaşam, Literatür Yayınları, İstanbul, 2000, s. 311.

¹⁶ Anadolu, Sayı no:7151, 21 Şubat 1937.

Melih TINAL

1930'lu yılların başlarında okulda misyonerlik faaliyetleriyle ilgili rahatsız edici gelişmeler yaşanmıştır. 1931 yılı Ocak ayında, Amerikalı öğretmen Mr. Met'in ders sırasında Türklüğü küçültücü ifadeler kullanması karşısında Türk öğrenciler *Milli Harsı Koruma Cemiyeti* adı ile örgütlenmişlerdir¹⁷. Okul, Türkiye'nin bu ve benzeri misyonerlik faaliyetleri karşısındaki kararlı tutumu ve 1929 dünya ekonomik krizinin getirdiği ekonomik sıkıntı nedenleriyle 31 Ağustos 1934 tarihinde kapanmak zorunda kaldı¹⁸. İzmir Amerikan Koleji binaları ve arazisinin, Maarif Vekâleti'nce satın alınması ve kent merkezindeki İzmir Erkek Muallim Mektebi'nin bu binalara taşınması düşünüldüyse de¹⁹ bakanlık bütçesinin uygun olmaması nedeniyle söz konusu girişim sonuçsuz kalmıştır²⁰.

1937 yılı Şubat ayında ise, İl Eğitim Müdürlüğünce gerçekleştirilen inceleme sonucunda, İzmir'de açılması planlanan köy öğretmen okulu için uygun bulunan²¹ bina, çiftlik arazisiyle birlikte 52.000 liraya satın alındı. Gerçekte bina sahiplerine ödenecek meblağ 62.500 liraydı. Ancak okulun geçmişten kalan bina ve arazi vergisi ile alım-satım masrafları sonrasında *Genç Hıristiyanlar Cemiyeti* adlı misyoner gruba 52.000 lira ödendi²². Henüz satın alma işlemi resmi olarak tamamlanmamış olmasına rağmen 7 Şubat 1937 tarihli Cumhuriyet gazetesi okuyucularına şu bilgiyi vermekteydi: "*Maarif Vekâleti tarafından İzmir'de satın alınan Amerikan Koleji binasında köy muallimi yetiştirmek üzere bir köy muallim mektebi açılacaktır*"²³. Bünyesinde 300 kişilik yatakhane, büyük bir jimnazyumu ve kütüphanesi bulunan binaya 20 Şubat 1920 tarihinde düzenlenen törenle Türk Bayrağı çekildi. Törende bir konuşma yapan İzmir Eğitim Müdürü Ali Rıza Bey, binanın köy öğretmeni

¹⁷ Anadolu, Sayı no:4810, 18 Kânunusani 1931.

¹⁸ Ayhan Sezer, Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923–1938), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999, s. 78. Okul müdürü Dr. Cass Arthur Reed, bu gelişmeyi İzmir basınına şöyle duyurmuştur: "*Amerika'da bulunan idare heyetimizin kararıyla mektebimizin gelecek sene tedrisata devam etmeyeceğini mektebimiz talebesinden isteyenlerin diğer mekteplere nakil ve kabulleri hususunda lazım gelen teşebbüsatta bulunulduğunu ve Maarif Vekili Beyefendi Hazretlerinin gerek talebe ve gerek muallimlerimiz hakkında himayekârlık lütfunda bulduklarını berayı malûmat arzederim efendim*" Yeni Asır, Sayı no:8658, 3 Haziran 1934; Okulun en büyük finans kaynağı olan *Boards of Trustees* koleje yardımlarını sürdürmekten vazgeçerek, çalışmalarını Yakındoğu ülkelerine kaydırmıştır. Osman Öndeş arşivinden.

¹⁹ Anadolu, Sayı no:5949, 26 Haziran 1934.

²⁰ Anadolu, Sayı no:5990, 17 Ağustos 1934.

²¹ Kolejin sahip olduğu geniş arazi ile 1930'lu yıllar boyunca okul bünyesinde açılan tarım ve hayvancılık kursları, bina ve arazinin köy öğretmen okulu için uygun bulunmasında etkili olmuştur. Yeni Asır, Sayı no:8598, 26 Mart 1934; Anadolu, Sayı no:5222, 31 Kânunusani 1932. Ayrıca, kurs bitiminde *Çiftçiler Bayramı* adı ile etkinlikler düzenlenmiştir. Anadolu, Sayı no:5575, 2 Nisan 1933.

²² Anadolu, Sayı no:7150, 20 Şubat 1937.

²³ Cumhuriyet, Sayı no:4576, 7 Şubat 1937.

Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına

yetiştirmek gibi kutsal bir amaç uğruna Türkiye Cumhuriyeti tarafından satın alındığını ifade etti²⁴.

b-Hazırlıklar ve Açılış

Dönemin Kültür Bakanı Saffet Arıkan, 1937 yılı Eylül ayında bölgenin eğitim sorunlarını yerinde görmek amacıyla İzmir'e geldi. Vali Fazlı Güleç, İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç ve İl Eğitim Müdür Yardımcısı Mustafa Rahmi Balaban ile birlikte eski kolej binasında incelemeler yapan Arıkan, gazetecilerle söyleşisinde, köylerde görev yapacak olan öğretmenleri yetiştirmek için tedbirler aldıklarını, bu amaçla köy okullarını bitirmiş zeki ve sağlam çocukları kabul edecek ve onların köyü kalkındıracak bütün özellikleri kazanmalarını sağlayacak iki öğretmen okulunun İzmir-Kızılçullu ile Eskişehir-Çifteler'de açılacağını belirtti²⁵. Köy enstitülerinin bu deney aşamasındaki adı, yürürlükteki kanunlar ve ödenek sorunu nedeniyle öğretmen okulu idi. Halk arasında ise köye öğretmen yetiştirdiği için köy öğretmen okulu adı kullanılmıştı²⁶. 7 Eylül 1937 tarihli Yeni Asır Gazetesi, Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu'nu, yetiştireceği öğrencilerin özelliklerini düşünerek bir nevi enstitü olarak nitelerken; Asım Kültür okulu, köy davasını, köyden gelen eleman ve enerji ile halletmek üzere atılan ilk büyük adım olarak görüyor ve *Kızılçullu Köy Enstitüsü* başlığını kullanıyordu²⁷. Kültür Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç, Edirne Karaağaç Eğitim Kursu Müdürü Ferit Oğuz Bayır'a gönderdiği 12 Ağustos 1937 tarihli mektubunda, İzmir'de Amerikalılardan satın alınan Kolej binasında açılacak eğitim kurumunu *Köy Enstitüsü* olarak adlandırmıştı²⁸.

Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu sistemi aşağıdaki dört önemli temel üzerinde oluşturulmuştu:

A-Üç sınıflı köy okullarını bitirenlerden oluşacak kısımda eğitim görececek olan köy çocukları yarım kalan eğitimlerini pratik ve teorik alanda ilerletecekler; ziraî bilgilerini de arttıracaklardır.

B-Beş sınıflı okulları bitiren ya da üç sınıflı köy okullarını bitirdikten sonra iki yıllık eğitimlerini Kızılçullu'da açılacak (A) kursunda tamamlayacak olan çocuklar için bir orta öğrenim ve iş grubu meydana getirilecektir. Bu grup orta öğrenimlerini bu kurslarda tamamlarken tarım ve hayvan yetiştiriciliğinde uzmanlaşacaklardır.

²⁴ Anadolu, Sayı no:7151, 21 Şubat 1937.

²⁵ Anadolu, Sayı no:7300, 7 Eylül 1937.

²⁶ Şevket Gedikoğlu, Evreleri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri, Ankara, 1971, s. 28.

²⁷ Asım Kültür, "Kızılçullu Köy Enstitüsü", Kültür, Yıl:3, Sayı:66, İzmir, 20 Birinciteşrin 1937, s. 1.

²⁸ İsmail Hakkı Tonguç, Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları (1936-1946), Güldikeni Yayınları, Ankara, 1999, s.14.

Melih TINAL

C-(B) kursunu bitirenler için daha geniş bir eğitim yolu da düşünülmüştür. Bu öğrenciler isterlerse köy öğretmeni kısmına devam edebileceklerdir. Orta öğrenimini tamamlamış köylü gençler öğretmen kurslarına devam ederek köyün özelliklerini bilen, köylü ile işbirliği yapabilen kişiler olarak yetiştirileceklerdir. Ayrıca, demircilik, köy inşaatçılığı ve köy kooperatifçiliği gibi alanlarda uzmanlaşacaklardır.

D-Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu'nda aynı zamanda bir de eğitimler kursu açılacaktır. Eğitimler kursuna devam eden çocuklar, kolejin çiftlik kısmında çalışarak, araziye hazırlayacak ve deneme ekimleri yapacaklardır. Bu kurslara 100 kişi kabul edilecektir²⁹.

Kültür Bakanlığı'na yapılan düzenleme gereği, Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu'na kabul edilecek öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması, köylü ve köy ilkokulunu bitirmiş olması ve 18 yaşını tamamlamamış olması gerekiyordu³⁰. Ayrıca, öğrenci ailelerinden bir defaya mahsus olmak üzere 30 lira ya da buna mukabil ayniyat alınacağı ve öğrencilerin diğer masraflarının tamamen okul yönetimi tarafından karşılanacağı belirtilmiştir³¹. Okul ihtiyaçları arasında yer alan sıralar İzmir Sanatlar Okulunda yapılmış, elektrik ve su tesisatı da aynı günlerde tamamlanmıştır³². Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu kadrosu Eylül ayı sonlarında belirlenmiştir. Buna göre; Merzifon, Amasya ve Sinop illerine bağlı köylerde öğretmenlik yapmış olan, pedagoji alanındaki yüksek öğrenimi sonrasında ise Konya ve Ankara'da ilköğretim müfettişliği, köy eğitim kursları müdürlüğü gibi eğitim sisteminin önemli alanlarında görev yapan³³ Ankara İlköğretim Müfettişlerinden Mehmet Emin Soysal müdür, Enver Kartekin, Talat Ersoy, Nejat İdil Şaban, Mustafa ve Bahri Beyler öğretmen olarak atanmıştır³⁴. Okul bünyesinde açılan Köy Eğitim Kursu şefliğine de Ferit Oğuz Bayır getirilir³⁵. Eğitim kursunun süresi 1 yıldır. Diğer eğitim kurslarının süresi 1 yıl olmamasına rağmen verimlilik karşılaştırması yapmak amacıyla Kızılçullu Köy Enstitüsü Eğitim

²⁹ Yeni Asır, Sayı no:9648, 7 Eylül 1937; Cemil Öztürk, Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s.154-155.

³⁰ Hüseyin Atmaca, Bir Köy Çocuğunun Serüveni Köy Enstitüsünden Parlamento'ya, Abis Yayınları, Ankara, 2009, s. 55.

³¹ Yeni Asır, Sayı no:9649, 8 Eylül 1937; Anadolu, Sayı no:7301, 8 Eylül 1937.

³² Yeni Asır, Sayı no:9650, 9 Eylül 1937.

³³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi. TBMM Milletvekili Özlük Dosyası, Defter No: 938, Sicil No: 1461. Mehmet Emin Soysal 8 ve 11. dönemlerde Kahramanmaraş Milletvekilidir.

³⁴ Ulus, Sayı no:5811, 30 Eylül 1937; Engin Tonguç, Bir Eğitim..., s.329.

³⁵ Yeni Asır, Sayı no:9743, 29 Birincikanun 1937. Kızılçullu Köy Eğitim Kursundan 1938 yılı Ekim ayında mezun olan 90 eğitimci İzmir'e bağlı köylerde göreve başlamışlardır. Anadolu, Sayı no:7655, 14 Birinciteşrin 1938.

Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına

Kursunda böyle bir uygulamaya gidilmişti³⁶. Ayrıca, eğitim kursuna kuruluşundan itibaren kız öğrenciler de kabul edilmişti³⁷. Emin Soysal'ın Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürlüğü'ne getirilmesindeki en büyük etken bir yıl önce Mahmudiye'de başlayan köy eğitim kursu müdürlüğü görevindeki başarısıydı. Mahmudiye'deki deneme sürecinde gösterdiği anlayış, çaba ve sağladığı başarı Soysal'ı, İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un en yakın iş ve ülkü arkadaşı konumuna getirmişti³⁸. Ancak bu ülkü arkadaşlığı Soysal'ın köy enstitüsü sisteminin kendi fikri olduğunu iddia etmesi ve 1942'de Milli Eğitim Bakanlığı'nın onayını almadan Kızılçullu'da *köy üniversitesi*³⁹ adı altında yüksek bölüm açılması için girişimde bulunmasıyla sona erecek ve Emin Soysal, 1942 yılı Ağustos ayında Kızılçullu Köy Enstitüsü müdürlüğünden alınacaktır⁴⁰.

c-Enstitü Öğrencilerinin Seçimi

Okula alınacak öğrencilerin seçiminde farklı bir yol uygulandı. Buna göre; Kültür Bakanlığı'nın emri ile Ege Bölgesi İlköğretim Müfettişleri bölgeyi köy köy gezerek okulu tanıttı. Tanıtım sonrasında okula kaydolmak isteyen öğrenciler için doldurulan fişler Kültür Bakanlığı'na, bakanlık da enstitü yönetimine gönderdi. Enstitü kadrosundan oluşturulacak komitenin fişleri incelemesi ve uygun öğrencileri belirlemesinin ardından yapılan sağlık muayeneleri sonucunda uygun bulunan öğrencilerin kayıtları yapıldı⁴¹. Kızılçullu Köy Enstitüsü'ne başlangıçta ilk kısım dördüncü ve beşinci sınıflarıyla, ikinci kısım birinci sınıfı için öğrenci alındı. 1938–1939 döneminde yedinci, 1939–1940 döneminde ise sekizinci sınıf açıldı. Bütün sınıfların kuruluşundan itibaren açılmasına olanak yoktu. Çünkü üst sınıflara alınacak köylü çocuklarını bulmak mümkün değildi. Diğer okullardan kabul etmek de eğitim-öğretim ve çalışma sisteminin sağlıklı bir şekilde kurulması açısından seçilmemesi gereken bir yoldu⁴². 1937 yılı Ekim ayında, Kültür Bakanlığı'nca

³⁶ Nurgün Koç, *Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İzmir, 2007, s.175.

³⁷ Hasan Ali Yücel, *Türkiye'de Orta Öğretim*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s.560; Engin Tonguç, *Bir Eğitim Devrimcisi...*, s. 338.

³⁸ Gedikoğlu, *Evreleri, Getirdikleri...*, s. 31.

³⁹ Anadolu, Sayı no:8837, 20 Mayıs 1942.

⁴⁰ Fay Kirby, *Türkiye'de Köy Enstitüleri*, (Yayına Hazırlayan) Engin Tonguç, Güldikeni Yayınları, Ankara, 2000, s. 210; Halil Vural, *"Kızılçullu Köy Enstitüsü Üzerine"*, Yeniden İmece, Yıl:1, Sayı:3, İzmir, Mayıs 2004, s.71.

⁴¹ Asım Kültür, *"İnkılâp ve Köy, Köy Öğretmen Okulu Nasıl Çalışıyor? Gaye ve Faaliyeti"*, Kültür, Yıl:3, Sayı:69, İzmir, 1 Mart 1938, s.4; M. Emin Soysal, *Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi*, İzmir, 1940, s.87; Koç, *Türk Kültür Tarihi...*, s.193.

⁴² Soysal, *Kızılçullu Köy...*, (1940), s.90.

Melih TINAL

belirlenen Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu'nun ilk öğrencileri ve hangi köylerden gelecekleri İzmir basınında da yer aldı⁴³:

Buna göre okulun dördüncü sınıfına alınacak öğrenciler: Mustafa Temel, Çıplak Köyü-Bayındır; Mustafa Atalay, Köse Köyü-Menemen; Ali Aytekin, Balatçık Köyü-Menemen; Veli Yıldırım, Alaniçi Köyü-Menemen; Nedrettin Ulutaş, Burgaz Köyü-Kuşadası; Abdullah Yılmaz, Yukarı Besi Köyü-Bergama; Hakkı Tan, Kaplan Köyü-Bergama; Ahmet Görgülü, Yelki Köyü-Urla; Osman Öztürk, Çatalkaya Köyü-Karaburun.

Okulun beşinci sınıfına alınacak öğrenciler: Ali Bodur, İlipınar Köyü-Foça; Şeref Zengin, Kaymakçı Köyü-Ödemiş; Mustafa Topçu, Kaymakçı Köyü-Ödemiş; Mehmet Gönül, Çıplak Köyü-Bayındır; Fuat Altındağ, Bölcek Köyü-Bergama; Ali Fehmi Aras, Kadıköy-Bergama; Ali Kırılı, Türkelli Köyü-Menemen; Fettah Uyanık, Alaniçi Köyü-Menemen; Mustafa Uçtu, Yeniköy-Foça; Hamdi Karasu, İlipınar Köyü-Foça; İbrahim Şentürk, Beyköy-Ödemiş; Raif Gezer, Kaymakçı Köyü-Ödemiş; Sabri Savaş, Yukarı Beyköy-Bergama; H. İbrahim Gençler, Koyunili Köyü-Bergama; İsmail Aras, Eğnehoca Köyü-Karaburun.

Okulun orta kısım birinci sınıfına kabul edilenler: Hamdi Özer, Uzunkuyu Köyü-Çeşme; Nihad Şengül, Mordoğan Köyü-Karaburun; Necati Özsü, Ulaş Köyü-Seferihisar; Ahmed Özbek, Özbek Köyü-Urla; Bekir Aykut, Saip Köyü-Karaburun; Ömer Yenier, Eğnehoca Köyü-Karaburun; Mehmet Ali Ural, Zağnos Köyü-Bergama; İsmail Tıknaz, Yahya Köyü-Bergama; Enver Ötnü, Poyracık Köyü-Bergama; Rahmi Şimşek Özdemir, Sucaklı Köyü-Bergama; Ahmed Aslankıray, Ören Köyü-Kemalpaşa; Mustafa Mandıracı, Güzelçamlı Köyü-Kuşadası; Mustafa Akanvardal, Selçuk Nahiyesi-Kuşadası; Bekir Taşkın, Barbaros Nahiyesi-Karaburun; Alâeddin Oksay, Sarpıncık Köyü-Karaburun; Mehmet Emin Dal, Halıköy-Ödemiş.

İzmir Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu 30 Ekim 1937 tarihinde düzenlenen törenle açıldı. İzmir Valisi Fazlı Güleç törende yaptığı konuşmada; burada toplanan çocukların köyün aradığı bilgili ve yapıcı birer eleman olacaklarını, eğitimlerini aldıktan sonra yine kendi köylerine giderek yeni Türk köyünün tipini, şeklini ve ruhunu oluşturacaklarını belirtti⁴⁴. Okul müdürü Emin Soysal, planlı bir örgütlenmenin sistemin temeli olacağını ifade ettiği konuşmasında, amaçlarının öğretmenlerden yoksun olan 35.000 köye öğretmen, eğitmen, demirci, dülgere, yapıcı, kooperatifçi ve kültürlü adam yetiştirmek olduğunu; okulun olanaklar ölçüsünde üretici olacağını, ihtiyaçların öğretmen ve öğrenci eliyle giderilmesine çalışılacağı üzerinde durdu. *"Mümkün olursa yiyecek bal, yumurta, un, ekmek, yakacak odun, üzüm yetiştirilerek okulun kendi ihtiyaçları temin edilecektir. Mektebin işlerini talebe görecektir ve pek az hademe*

⁴³ Anadolu, Sayı no:7340, 24 İkteşrin 1937.

⁴⁴ Yeni Asır, Sayı no:9694, 31 İkteşrin 1937.

Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına

kullanılacaktır. Okulun iş karakterini işletmek için çalışma sahası içine bir de yakın köy alınacaktır. O köyün okuma yazma işinden başka, yollarını tamir etme, umumi helâ inşa etme, çamaşırhane yapma gibi işleri okul talebesi tarafından başarılacaktır. Bütün bu hava ve iş içerisinde köy hayatının basit ve fakat faydalı karakteri daima göz önünde tutulacaktır. Okulda kullanılacak eşyalar seçilirken bu gaye daima göz önünde tutulacaktır”⁴⁵

3. KIZILÇULLU KÖY ENSTİTÜSÜ’NDE EĞİTİM-ÖĞRETİM

Enstitü müdürü Emin Soysal’ın açılış konuşmasında da belirttiği üzere öğrencilerin bir hayat adamı, bir pratik insan olarak köyünde bütün hizmetlerini kendisi yapması gerektiğinden hareketle, açılıştan itibaren okulun yemekhane, banyo, yatakhane, bahçe, ahır, kütüphane gibi birimlerindeki düzenleme ve temizlik işleri öğrenciler tarafından yapılacaktır. Okulda temizlik işleri dahil tüm işler tamamen öğrenciler tarafından yürütüldüğü için hademe kadrosu da bulunmamaktadır⁴⁶. Soysal’a göre, öğrenciler üretim içinde eğitilmeli ve böylece köye yararlı elemanlar olarak yetiştirilmeliydi⁴⁷. Kızılçullu Amerikan Koleji binalarında hizmet vermeye başlayan enstitü ilgili çevrelerce *lüks köy enstitüsü* olarak anılmaktaydı. Diğer köy enstitülerinin çadırlarda eğitime başladıkları düşünüldüğünde niteleme pek de yersiz değildir. Ayrıca, birçok köy enstitüsünde öğrenci giyiminin köylü gibi olması ve öğrencilerin kentle ilişkisinin neredeyse kesilmesi söz konusu iken, Kızılçullu’daki uygulama bunların tam tersinde gelişti. Emin Soysal’ın yönetimindeki köy enstitüsünde öğrencilerin şehir ile ilişkilerini kesmeleri yoluna gidilmedi. Köylünün şehirliyle, şehirlinin köylü ile ekonomik ve sosyal ilişkilerini geliştirebilmeleri, kent yaşamını ve İzmir’i tanımaları amacıyla öğrencilere olanaklar çerçevesinde serbestlik tanındı⁴⁸. “*Kızılçullu müessesesinde 1937’den itibaren şehir hayatını da milli hayat bütünlüğü yönünden sevicecek ve sevilmecek yönlerinden tanımak ve görüşlerini genişletmek esası da güdüldü. Ve bir çok muarızların, basit düşünenlerin, köylünün şehirle,, şehirlinin köylü ile iktisadî, hukukî, ahlâkî, içtimâî yönlerden dünyanın her tarafında olan münasebetlerini*

⁴⁵ Yeni Asır, Sayı no: 9695, 2 Teşrinisani 1937; Emin Soysal okulun açılış töreni sonrasında İsmail Hakkı Tonguç’a şu telgrafi çekmiştir: “*Köy kalkınma davasını başaracak elemanları yetiştirecek olan kurağın açılma törenini yüksek hatrınızı anarak kutladık. Amaca varmak için bu ikinci aşamada tüm çabamızla çalışmaya ant içtiğimiz şu anda değerli ve sonsuz rehberliğinize gereksinimimiz olduğunu saygularıyla bildiririm.*” Engin Tonguç, Bir Eğitim..., s.329.

⁴⁶ Yeni Asır, Sayı no:9786, 19 Şubat 1938.

⁴⁷ M. Emin Soysal, Köy Enstitülerinin Tarihçesi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü, Bursa, 1943, s.44.

⁴⁸ Atmaca, Bir Köy Çocuğunun..., s.61; Sofuoğlu, “*Kızılçullu Köy Enstitüsünde Yükselme, Gerileme ve Islahat Devirleri*”, Gayret, Yıl:3, Sayı:29, İzmir, Mayıs 1954, s.10. Bu makalede Emin Soysal’dan sonra enstitü müdürlüğüne atanacak olan Hamdi Akman’ın, önceki dönemin aksine, öğrencilerin İzmir’e gidişlerini yasakladığı ifade edilmektedir.

Melih TINAL

kavrayamayanların gizli ve aşikâr muhalefetlerine rağmen bu hayatî fikre de yer verildi."⁴⁹Eğitimin kış ve yaz olmak üzere iki aşamalı yürütüldüğü Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde, öğrencilerin 15 günlük bir tatil hakları bulunuyordu⁵⁰. Kış döneminde ortaokul ve öğretmen okullarında işlenen derslere, yaz döneminde ise ziraat ve teknik derslere ağırlık verildi⁵¹.

Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu açılırken bu okulların uygulayacağı eğitim programları henüz hazırlanmamıştı. Bakanlığın düzenlemesine göre genel kültür dersleri için orta, lise ve öğretmen okulu programları esas alındı. Tarım ve teknik alan dersleri ile ilgili ders ve iş konularının ise, doğal çevre ve iş özellikleri dikkate alınarak okulların eğitim kadroları tarafından belirlenmesi ve Bakanlığın onayına sunulması öngörülmüyordu⁵². Kızılçullu Köy Enstitüsü programı da okulun olanakları ve bölgenin özellikleri dikkate alınarak eğitim-öğretim kadrosu tarafından hazırlandı. Okutulacak derslerin belirlenmesindeki temel prensip, öğrencilerin milliyetçilik, halkçılık, lâiklik, cumhuriyetçilik, devletçilik, demokratlık yönlerini güçlendiren konulara önem verilmesi ile onların sağlıklı kişilik yapılarına ve köy kalkınması için gereken donanıma sahip kılınmalarıydı⁵³.

1938-1939 eğitim-öğretim yılında Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün yer aldığı arazi 255 dönümlük bir alana ulaşmıştı. Bu arazinin 126 dönümü öğrencilerin ziraat bilgi ve becerilerini geliştirecekleri tarımsal faaliyete ayrılmıştır. Ayrıca, arazi üzerinde toplam 37 çeşit ağaç ve fidan bulunmaktadır⁵⁴. Enstitü arazisi üzerindeki uygulamalı ziraat eğitimi, köy çocuklarına ziraat bilginin yanında, tarım makinelerini kullanma becerisini de kazandırıyordu. İş eğitimiyle enstitü mezunu öğretmenin görev yaptığı köyde; dülgerlik, yapıcılık, demircilik gibi alanlarda atölyeler kurarak köyün ihtiyaçlarına teknik alanda yanıt verebilmesi ve köy halkının bu becerileri kazanmasına öncülük etmesi amaçlanıyordu⁵⁵. Enstitüde öğrencilere İngilizce eğitimi de verilmekteydi. Yabancı dil eğitiminde gözetilen amaç, öğrencilerin yabancı dilde yazılmış, ziraat ve iş eğitimi uygulamalarını içeren yayınlardan yararlanabilmeleri idi⁵⁶. Diğer köy enstitülerinde olduğu gibi Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde de müzik eğitimi özel bir önem taşıyordu. Müzik eğitiminde önde gelen müzik aleti mandolindi. 1940 yılına gelindiğinde Kızılçullu Köy Enstitüsü

⁴⁹ Soysal, Köy Enstitülerinin..., s.58.

⁵⁰ Cumhuriyet, Sayı no:5030, 16 Mayıs 1938.

⁵¹ Soysal, Kızılçullu Köy..., (1940), s.100.

⁵² M. Emin Soysal, Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi II, Bursa (basım tarihi yok), s.7; Gedikoğlu, Evreleri, Getirdikleri..., s.32.

⁵³ Soysal, Kızılçullu Köy... (1940), s.98.

⁵⁴ Soysal, Kızılçullu Köy..., (1940), s.6.

⁵⁵ Refik İnce, "Kızılçullu'da Yeni Bir Ocak", Yeni Asır, Sayı no:9787, 20 Şubat 1938;

Soysal, Kızılçullu Köy... (1940), s.107 ve 136.

⁵⁶ İsa Öztürk, "Köy Enstitülerinde Yabancı Dil Eğitimi", Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri, Ankara, 1990, s. 271.

Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına

bünyesinde 55'i okula, 150'si öğrencilere ait olmak üzere 205 mandolin bulunmaktaydı. Ayrıca, akordeon ve bağlama da ilgi çeken diğer müzik aletleriydi. Öğrenciler çok yönlü ve yoğun geçen çalışmalarının getirdiği yorgunluğu böylece gidermeye çalışılıyordu⁵⁷

Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu'na 1937 yılında giren Hüseyin Atmaca, *Bir Köy Çocuğunun Serüveni; Köy Enstitüsünden Parlamento'ya* adlı anılarında okuldaki bir eğitim gününü şöyle aktarmaktadır: "Haftada kırk saat, yılda dokuz ay öğretim yapıyorduk. Kırk saatin yarısı kültür derslerine, yarısı da tarım ve sanat derslerine ayrılmıştı. Her sabah Bergamalı Çakır Efe yönetiminde davul, zurna ve akordeon eşliğinde milli oyunla güne başlanırdı. Ege'nin Anadolu'nun unutulmaya başlayan bütün milli oyunları yaşatılmaya başlanmıştı. Halaylar, harmandalı, bengi, arpazlı, sepetçioğlu, Aydın, Tavas zeybekleri tüm öğrencilerin katılımı ile okul meydanındaki şimşir ve gladiçya çitinin çevrelediği daire etrafında oynanırdı. Sabaha oyunlar, şarkular ve müzikle –günaydın- derdik. Çakır Efe işlemeli cepkenini giyer, yeşil çitle çevrili dairenin ortasına gelir, herkül gibi gerindikten sonra öne eğilir, ellerini kutsal toprağa değdirir, yeri göğü inleyen gür sesiyle –haydi efeler hep beraber- diye bağırınca; bengi müziği başlar, yüzlerce öğrenci uyum içinde oynamaya başlardı. Oyundan sonra sabah mütalaası, kahvaltı, dersler başlardı. Sabahları genellikle kültür dersleri, öğleden sonra tarım ve sanat dersleri yapılırdı. Öğle yemekleri yöneticiler ve öğretmenlerle aynı masada, aynı karavanadan yenirdi." ⁵⁸

Eğitim-öğretim programını oluşturan dersler arasında sıkı bir ilişki ve tamamlayıcılık gözetiliyor; genel kültür dersleri ile iş ve teknik dersleri birbirini tamamlıyordu. Aynı durum öğretmenler için de geçerliydi. Teknik dersler aracılığıyla genel kültür ve ziraat derslerine araç temin edilirken; genel kültür ve ziraat dersleriyle de teknik derslere iş ve konu sağlanıyordu⁵⁹.

Köy Öğretmen Okulu adıyla kurulan okul, 17 Nisan 1940'da kabul edilen ve birinci maddesinde, "Köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere, ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, maarif vekilliğince köy enstitüleri açılır" ifadesinin yer aldığı, 3803 no'lu Köy Enstitüleri Yasası ile Kızılçullu Köy Enstitüsü kimliğine kavuştu⁶⁰. 1940 yılında, Kızılçullu Köy Enstitüsü, yüzlerce dönüm arazisi, yatakhaneleri, ziraat ve meslek derslikleri, öğretmen evleri, genel bilgi derslikleri, atölye ve ahırları ile

⁵⁷ Talip Apaydın, "Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi", Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri, Ankara, 1990, s.256;Recep Ulusoğlu, Kızılçullu Köy Enstitüsü Çalışmaları, Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji Son Sınıf Talebeleri Gezisi Raporu (1939-1940), Gazi Terbiye Enstitüsü Neşriyatı No:10, Ankara, 1940, s.17.

⁵⁸ Atmaca, Bir Köy Çocuğunun..., s.60.

⁵⁹ Soysal, Kızılçullu Köy...(1940), s.249.

⁶⁰ Mehmet Başaran, Büyük Aydınlanmacı Öğretmenim Hasan Ali Yücel, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2009, s.130 ve 132.

Melih TINAL

büyük bir eğitim kompleksi görünümündeydi. Sahip olduğu 40 yapı, sistemin uygulanışında iş eğitimi ve derslerin kendi özelliklerine göre çevre yaratmalarına olanak tanıdı. Öğretmenlerin kurum içinde yaşıyor olmaları mesai saati dışında da onlardan yararlanmayı sağlıyordu⁶¹.

Kızılçullu Köy Enstitüsü beş sınıflı eğitim programı, sınıflara göre şu şekilde belirlenmişti:

Birinci Sınıf

A-Ziraat: İpek Böcekçiliği, Arıcılık, Bahçecilik, Eplikat İşleri (Tarla Ziraati, Sebzeçilik, Ağaççılık, Bağcılık, Zooteknik, Sütçülük)

B-Sanat: Demircilik, Dülgerlik-Marangozluk, Yapıcılık, Biçki-Dikiş (kız öğrencilere), Nakış (kız öğrencilere), Fotoğrafçılık, Halıcılık (kız öğrencilere), Pratik Bilgiler

C-Genel Bilgi: Türkçe (Konuşma, Okuma, Kompozisyon, Gramer), Tarih, Coğrafya, Matematik, Tabiat Bilgisi, Makine ve Motor, Resim, Müzik, Milli Oyun ve Jimnastik

İkinci Sınıf

A-Ziraat: Ziraat Araçları, Tavukçuluk

B-Sanat: Demircilik, Dülgerlik-Marangozluk, Yapıcılık, Biçki-Dikiş (kız öğrencilere), Nakış(kız öğrencilere), Halıcılık-Dokumacılık (kız öğrencilere), Fotoğrafçılık

C-Genel Bilgi: Türkçe, Tarih, Coğrafya, Matematik, Tabiat Bilgisi, Resim-Yazı, Fizik, Müzik, Ev İdaresi (kız öğrencilere), Milli Oyun ve Jimnastik

Üçüncü Sınıf

A-Ziraat: Zooteknik, Sebzeçilik

B-Sanat: Demircilik, Dülgerlik-Marangozluk, Yapıcılık, Biçki-Dikiş (kız öğrencilere), Nakış (kız öğrencilere), Halıcılık-Dokumacılık (kız öğrencilere)

C-Genel Bilgi: Türkçe, Tarih, Coğrafya, Matematik, Kimya, Fizik, Tabiat Bilgisi, Resim-Yazı, Müzik, Ev İdaresi (kız öğrencilere) İngilizce

Dördüncü Sınıf

A-Ziraat: Tarla Ziraati, Ağaççılık, Ziraî İktisat ve İşletme

B-Sanat: Demircilik, Dülgerlik-Marangozluk, Yapıcılık, Biçki-Dikiş (kız öğrencilere), Nakış (kız öğrencilere), Halıcılık ve Dokumacılık (kız öğrencilere)

C-Genel Bilgi: Türkçe, İnkılâp Tarihi, Coğrafya, Vatandaşlık Bilgisi, Matematik, Fizik, Sağlık Bilgisi, Kimya, Çocuk Bakımı, Resim, Müzik, Kooperatifçilik, İngilizce

D-Mesleki Bilgi: Genel Psikoloji, Pedagoji

Beşinci Sınıf

⁶¹ Soysal, Kızılçullu Köy...(1940), s. 3-5.

Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına

A-Ziraat Sanatları: (Sütçülük, Konservecilik, Şarapçılık, Sirkecilik), Bağcılık, Nebatî Hastalıklar

B-Sanat: Demircilik, Dülgerlik-Marangozluk, Yapıcılık, Biçki-Dikiş, Dokumacılık-Örücülük (kız öğrencilere), Fotoğrafçılık, Makine ve Motor

C-Genel Bilgi: Vatandaşlık Bilgisi, Sosyoloji, Fizik, Kimya, Resim, Müzik, Milli Oyunlar ve Jimnastik, Kooperatifçilik, İngilizce

D-Mesleki Bilgi: Psikoloji (Çocuk ve Gençlik), Pedagoji, Düşünce ve Eğitim Tarihi, Öğretim Metodu ve Uygulaması⁶².

Köy Enstitülerinin temelinde yatan iş eğitiminin önemli bir yönü eğitimin kaynak sorununu en aza indirme işleviydi. Bu süreçte önemli bir uygulama da açılacak olan köy enstitülerinin ihtiyaç duyduğu binaların, diğer köy enstitüsü öğrencileri tarafından inşa edilmesi oldu. Böylece halkın geleneksel davranışı olan *imece* geleneği, köy enstitülerinde bir dayanışma örneği olarak önemli katkı sağladı⁶³. Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencileri de 1941 yılında Ankara Hasanoğlan ve Sivas Yıldızeli Köy Enstitüleri'nin yapımlarına son sınıf öğrencilerinden oluşan ellışer kişilik iki grup ile katıldı. Yapılan hesaplara göre 20.000 liraya mal olacak binalar, öğrencilerin yapımda görev almalarıyla, 5.000 lira maliyetle inşa edildi⁶⁴.

1941 yılında, eğitim gören öğrenci sayısı 915'e ulaşan enstitünün eğitim kadrosu şöyleydi:

Müdür: Emin Soysal

Müdür Yardımcısı: Şevket Ertay

Müdür Yardımcısı: Zekeriya Tonguç

Öğretmenler: Rıza Öztükel, Burhan Eliçin, Şaban Güler, Bahri Yürük, M. Yekta Yenal, Kenan Gürgün, Ahmet Bilge, Mehmet Sinter, Melâl Yurdayol, Cahit Barlas, Emine Ertay, İsmet Gökalp, Hasan Gökalp, Fahriye Ersen, Bekir Atakan, Hayri Çakaloz, Osman Yalçın, Sıtkı Göksay, Vahap Okay, Nuriye Çakaloz, Abdullah Erhan, Kemal Arkun, Abdülkerim Işık.

Memur: Ahmet Çelikkanat, Hüseyin Avni Gülçür, Ubeydullah Daner.

Doktor: Ali Rıza Doyran⁶⁵.

⁶² Sadiye Tutsak, İzmir'de Eğitim ve Eğitimciler (1850-1950), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s.360-364; Soysal, *Kızılçullu Köy...*, (1940), s.198-199.

⁶³ Pakize Türkoğlu, Tonguç ve Enstitüleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2004, s.177.

⁶⁴ Anadolu, Sayı no:8668, 7 Birinciteşrin 1941; Yeni Asır, Sayı no:10980, 7 Birinciteşrin 1941. Diğer enstitülerin yapımda görev alan öğrenciler çevre illerdeki diğer enstitülere geziye gönderiliyor, tarihi yerleri, coğrafyayı, üretim çiftliklerini, fabrikaları inceleme fırsatına sahip oluyorlardı. Türkoğlu, Tonguç ve..., s.244; Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencileri aynı yıl kendi okullarında da bir bina inşa etmişlerdi. Yeni Asır, Sayı no:11035, 3 İlkanun 1941.

⁶⁵ Köy Enstitüleri I, Maarif Vekilliği, Maarif Basımevi, Ankara, 1941 s.38

Melih TINAL

Kızılçullu Köy Enstitüsü ilk mezunlarını 1942 yılında verdi. Mezun olan 72 köy öğretmeninden 13'ü İzmir köylerine atanmıştır⁶⁶.

4. SONUÇ

Türkiye'de, bugüne kadar, üzerinde en çok araştırma yapılan, tartışılan ve konuşulan eğitim kurumları olan Köy Enstitüleri, köye eğitim ve öğretmenler ile tarım ve sağlık memurları kazandırmak amacıyla, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkelerinden olan halkçılık ilkesinin eğitim alanındaki örnek uygulamalarından biri olarak kurulmuşlardır. Bu eğitim kurumları Anadolu aydınlanmasının önemli bir aşamasıdır. Köy Enstitüsü sistemi, nüfusun %80'inin kırsal kesimde yaşadığı Türkiye'de köyü canlandırmak ve kalkındırmanın yanısıra, köyde yaşayan vatandaşları aydın birey kimliğine kavuşturabilmek ve böylece Atatürkçü düşünce sisteminin demokratik toplum ülküsüne ulaşabilmeyi amaçlamıştı. Bunun bir yansıması, enstitülerde öğrencilerin yönetime katılmaları, belli toplantılarda okulda uygulanan eğitim programları hakkında görüşlerini rahatlıkla sunabilmeleri idi. Okulun bütün iş alanlarında öğrenciler görev alıyordu.

Köy Enstitülerinin ilgi uyandıran bir diğer özelliği, okul bünyesinde bulunan eğitim araçlarının çeşitliliği idi. Enstitüler derslikler, atölyeler, laboratuvarlar, kütüphane, yatakhane yanında, resim ve müzik salonlarına, spor ve milli oyunlar için geniş alanlara, elektrik ve telefon santrallerine, fidanlıklara, tarlalara, tuğla ocaklarına su depolarına sahipti. Bu üretim araçları enstitülere, eğitimin maliyeti açısından ele alındıklarında, ürettikleriyle yaşamlarına devam edebilme özelliğini kazandırmıştı.

Kızılçullu Köy Enstitüsü -kuruluşundaki adıyla Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu- böylesine önemli özelliklere ve işleve sahip olan Köy Enstitülerinin, Çifteler Köy Enstitüsü ile birlikte, deneme sürecini oluşturmaktadır. Kurucu müdürünün Emin Soysal olduğu Kızılçullu Köy Enstitüsü, 1934'de kapanan İzmir Amerikan Koleji binalarında kurulmuştu. Öğretmen okulu olarak kuruluşundan kısa bir süre sonra karma eğitimin uygulandığı enstitü, aynı zamanda bir de öğretmen kursuna sahipti. 1950'de karma eğitime son verilerek yalnızca Kız Köy Enstitüsü olarak faaliyetine devam eden eğitim kurumu, 1952 yılında binalarının NATO'ya devredilmesiyle birlikte kapandı.

⁶⁶ Yeni Asır, Sayı no:11251, 8 Temmuz 1942

5. KAYNAKÇA

a)Arşivler

Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi.

Osman Öndeş Arşivi.

b)Resmi Yayınlar

Köy Enstitüleri I, Maarif Vekilliği, Maarif Basımevi, İstanbul 1941.

c)Sürelî Yayınlar

Anadolu

Cumhuriyet

Gayret

Halkın Sesi

Kurun

Kültür

Yeni Asır

Yeniden İmece

d)Makaleler

Akşit, Elif Ekin, “*Halk Eğitiminin Başarı ve Başarısızlığı*”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt:6, Sayı:12, İstanbul 2008.

Apaydın, Talip, “*Köy Enstitülerinde Yabancı Dil Eğitimi*”, Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri, Ankara 1990.

Bal, Hüseyin, “*Türk Modernleşmesinde Eğitim Kurumu, Mustafa Necati ve John Dewey*”, Ölümünün 80. Yılında Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum Bildirileri, İzmir 2009.

Çetin, Türkân, “*Cumhuriyet Döneminde Köycülük Politikaları: Köye Doğru Hareketi*”, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, İstanbul 1998.

Demirel, Ahmet, “*1930’lu Yıllarda Bir İsim Değişikliği: Maarif Vekâleti/Kültür Bakanlığı*”, Tarih ve Toplum, Cilt:39, Sayı:234, İstanbul, Haziran 2003.

İnce, Refik, “*Kızılçullu’da Yeni Bir Ocak*”, Yeni Asır, Sayı no:9787, 20 Şubat 1938.

Kültür, Asım, “*Kızılçullu Köy Enstitüsü*”, Kültür, Yıl:3, Sayı:66, İzmir, 20 Birinciteşrin 1937.

_____, “*İnkılâp ve Köy, Köy Öğretmen Okulu Nasıl Çalışıyor? Gaye ve Faaliyeti*”, Kültür, Yıl:3, Sayı:69, İzmir, 1 Mart 1938.

Öztürk, İsa, “*Köy Enstitülerinde Yabancı Dil Eğitimi*”, Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri, Ankara 1990.

Sofuoğlu, “*Kızılçullu Köy Enstitüsünde Yükselme, Gerileme ve Islahat Devirleri*”, Gayret, Yıl:3, Sayı:29, İzmir, Mayıs 1954.

Melih TINAL

Süral, Serhat-Kıran, Hüseyin, “*Köy Enstitüleri Öncesi Öğretmen Yetiştirme Denemeleri(Denizli Köy Muallim Mektebi Örneği)*, Ölümünün 80. Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum Bildirileri, İzmir 2009.

Vural, Halil, “*Kızılçullu Köy Enstitüsü Üzerine*”, Yeniden İmece, Yıl:1, Sayı:3, İzmir, Mayıs 2004.

e)Kitaplar

Afetinan, A, İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat- 4 Mart 1923, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

Akyüz, Yahya, Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000- M.S. 2008, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2008.

Altunya, Niyazi, Köy Enstitüsü Sisteminin Düşünsel Temelleri, Ankara 2000.

Atmaca, Hüseyin, Bir Köy Çocuğunun Serüveni Köy Enstitüsünden Parlamentoya, Abis Yayınları, Ankara 2009.

Balkır, Süleyman Edip, Eski Bir Öğretmenin Anıları 1908-1940, İstanbul 1998.

Başaran, Mehmet, Büyük Aydınlanmacı Öğretmenim Hasan Ali Yücel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.

Başgöz, İlhan, Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.

Beyru, Rauf, 19. Yüzyılda İzmir'de Yaşam, Literatür Yayınları, İstanbul 2000.

Erpi, Feyyaz, Buca'da Konut Mimarisi 1838-1934, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara 1987.

Gedikoğlu, Şevket, Evreleri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri, Ankara 1971.

Kırby, Fay, Türkiye'de Köy Enstitüleri (Yayına Hazırlayan: Engin Tonguç), Güldiken Yayınları, Ankara 2000.

Koç, Nurgün, Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir 2007.

Öztürk, Cemil, Atatürk Dönemi Öğretmen Yetiştirme Politikası, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1996.

Sezer, Ayhan, Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

Soysal, M. Emin, Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi, İzmir 1940.

_____, Köy Enstitülerinin Tarihçesi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü, Bursa 1943.

_____, Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi II, Bursa (basım tarihi yok).

Tonguç, Engin, Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı Tonguç (Yaşamı, Öğretisi, Eylemi), Birinci Kitap, Ankara 1997.

Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına

- Tonguç, İsmail Hakkı, Canlandırılacak Köy, İstanbul 1947.
- Tonguç, İsmail Hakkı, Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları (1936-1946), Güldiken Yayınları, Ankara 1999.
- Tutsak, Sadiye, İzmir’de Eğitim ve Eğitimciler (1850-1950), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.
- Türkoğlu, Pakize, Tonguç ve Enstitüleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2004.
- Ulusoğlu, Recep, Kızılçullu Köy Enstitüsü Çalışmaları, Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji Son Sınıf Talebeleri Gezisi Raporu (1939-1940), Gazi Terbiye Enstitüsü Neşriyatı No:10, Ankara 1940.
- Yücel, Hasan Ali, Türkiye’de Orta Öğretim, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994.